

KATARZYNA KOTARSKA
ALICJA DROHOMIRECKA

**CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA RODZINNEGO
DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM BADANYCH
W 1996 I 2005 ROKU**

**Description of family environment of children of nursery school age
studied in 1996 and 2005**

Słowa kluczowe: dziecko przedszkolne, rozwój fizyczny, środowisko rodzinne
Key words: physical development, pre-school children family environment

1. Wstęp

Małe dziecko rozwija się najdynamiczniej, a jego rozwój wymaga wyjątkowej troski w otaczającym świecie, jest ono bowiem narażone na oddziaływanie wielu czynników zarówno w kierunku zmian pozytywnych, jak i negatywnych. Dziecko jest pod silnym wpływem wzorów społecznych i środowiska rodzinnego. Na społeczną strukturę rodziny składają się: jej wielkość, wykształcenie rodziców, warunki materialno-bytowe, wiek członków rodziny, wielopokoleniowość. Wielkość różnic międzywarstwowych i ich charakter zależą od specyfiki populacji – dlatego szczególne uzasadnienie poznawcze mają opracowania z regionów mniej poznanych, do których należy środowisko szczecińskie i stargardzkie.

Celem niniejszej pracy była ocena i porównanie środowiska rodzinnego dzieci przedszkolnych badanych w 1996 i 2005 roku.

2. Materiał i metoda badań

Badania prowadzono w 1996 r. Objęto nimi 865 dzieci (448 chłopców i 417 dziewcząt) w wieku od 4 do 7 lat z jedenastu przedszkoli w Szczecinie oraz 353 dzieci (168 chłopców i 185 dziewcząt) w wieku 4–6 lat z pięciu przedszkoli w Stargardzie Szczecińskim. Badania powtórzono w 2005 roku. Przebadano wówczas 887 dzieci (461 chłopców i 426 dziewcząt) oraz 364 dzieci (190 chłopców i 174 dziewczęta) w wieku od 4 do 6 lat z tych samych placówek wychowawczych. Ponadto w badaniach wykorzystano kwestionariusz-ankietę, na podstawie którego zebrano informacje dotyczące środowiska dziecka. Pytania dotyczyły:

- 1) wieku rodziców,
- 2) wysokości i masy ciała rodziców,
- 3) charakteru pracy rodziców,
- 4) wykształcenia rodziców,
- 5) warunków materialno-bytowych rodziny,
- 6) stanu zdrowia rodziców,
- 7) liczby osób w rodzinie, liczby dzieci oraz którym z kolei jest badane dziecko.

Dzieci podzielono na trzy grupy wieku: 4, 5 i 6 lat w Szczecinie oraz w Stargardzie Szczecińskim. Zastosowano następującą klasyfikację wieku kalendarzowego dzieci: do grupy dzieci w wieku 4 lat zaliczono te, które w dniu badania miały ukończone 3,51 lat, a nie przekroczyły 4,50 lat. Podobną zasadę klasyfikacji przyjęto w stosunku do wszystkich badanych dzieci w odpowiednich grupach wieku.

3. Wyniki badań

Wielkość rodziny

Liczbę dzieci w rodzinie analizowano w kategoriach: 1 – jedno dziecko, 2 – dwoje dzieci, 3 – troje i więcej dzieci.

Jak wynika z tabeli 1, w badanym zespole szczecińskim (1996 r.) znamienny jest model rodziny 2 + 1, stanowiący 49%, czyli zdecydowaną większość. Typ rodziny 2 + 2 (z dwójką dzieci) stanowi 46%, a pozostałe 5% to rodziny wielodzietne. Zatem dominuje model z jednym, następnie z dwójką dzieci, natomiast rodziny wielodzietne stanowią niewielki procent. W badanym środowisku stargardzkim (1996 r.) model ten jest zbliżony, bowiem rodziny typu 2 + 1

i 2 + 2 stanowią po 46,5%, pozostałe 7% to rodziny wielodzietne. Można jednak zauważyć, że w Stargardzie Szczecińskim typ rodziny 2 + 1 nie jest tak dominujący jak w środowisku szczecińskim. Model ten przesuwa się w kierunku rodzin wielodzietnych.

Jak wykazują badania przeprowadzone w 2005 roku (tabela 1), w środowisku szczecińskim także dominuje model rodziny 2 + 1 (52%), kolejny typ rodziny to 2 + 2 (44%) i rodziny wielodzietne (5%). Również w Stargardzie Szczecińskim występuje podobna tendencja, wyraźniejsza niż w badaniach prowadzonych w 1996 r. W badanym zespole przeważają rodziny z jednym dzieckiem – 49,5%, następane to rodziny z dwójką dzieci – 44% i wielodzietne – 6,5%.

Podsumowując można stwierdzić, że model rodziny zarówno w środowisku szczecińskim, jak i stargardzkim przesuwa się w kierunku rodzin z jednym dzieckiem.

Tabela 1

Procentowe zestawienie wielkości rodziny wśród dzieci
ze Szczecina i Stargardu Szczecińskiego

Badania 1999 rok	Badana cecha	Chłopcy Szczecin n = 448	Dziewczęta Szczecin n = 417	Łącznie dzieci Szczecin	Chłopcy Stargard Szczeciński n = 168	Dziewczęta Stargard Szczeciński n = 185	Łącznie dzieci Stargard Szczeciński
	1 – jedno dziecko	49%	49%	49%	42%	51%	46,5%
	2 – dwoje dzieci	47%	45%	46%	51%	42%	46,5%
	3 – troje i więcej	4%	6%	5%	7%	7%	7%
Badania 2005 rok	Badana cecha	Chłopcy Szczecin n = 461	Dziewczęta Szczecin n = 426	Łącznie dzieci Szczecin	Chłopcy Stargard Szczeciński n = 190	Dziewczęta Stargard Szczeciński n = 174	Łącznie dzieci Stargard Szczeciński
	1 – jedno dziecko	53%	51%	52%	49%	50%	49,5%
	2 – dwoje dzieci	43%	44%	44%	43%	45%	44%
	3 – troje i więcej	4%	5%	5%	8%	5%	6,5%

Warunki materialne

W badaniach zastosowano możliwie dyskretną formę samooceny rodziny, a obraz jej zamożności budowano na podstawie opisu warunków materialnych,

tęgo, jak i gdzie spędza urlop, a także jak sama ocenia swoją sytuację materialną. Była to jednak samoocena subiektywna, na podstawie której warunki materialne określono według następujących kategorii: 1 – złe, 2 – dobre, 3 – bardzo dobre.

Z analizy zebranego materiału wynika (tabela 2), że dominującą grupę stanowią rodziny, które mają dobre warunki materialno-bytowe. Odnosi się to zarówno do środowiska szczecińskiego (66%) jak i stargardzkiego (85%). Różnice wystąpiły w dalszym zestawieniu. Kolejna najliczniejsza grupa wśród badanych rodzin szczecińskich posiadała bardzo dobre warunki – 19%, następnie złe – 15%. Natomiast w rodzinach stargardzkich odwrotnie, na drugim miejscu znalazły się rodziny, które oceniały swoje warunki jako złe – 13%, a tylko 2% rodzin określiło swoją sytuację jako bardzo dobrą. Porównując warunki materialno-bytowe badanych rodzin można zauważyć, że pomimo dominującej grupy o dobrej sytuacji ekonomicznej w obu zespołach, w dalszym zestawieniu nieco lepsze warunki materialne wydają się mieć rodziny stargardzkie. Zastrzec jednak należy, że na stwierdzeniu tym ciąży samoocena rodziny – być może wymagania rodzin stargardzkich były skromniejsze.

Tabela 2

Procentowe zestawienie warunków materialnych rodzin dzieci ze Szczecina i Stargardu

Badania 1996 rok	Badana cecha – warunki materialne	Chłopcy Szczecin n = 448	Dziewczeta Szczecin n = 417	Łącznie dzieci Szczecin	Chłopcy Stargard Szczeciński n = 168	Dziewczeta Stargard Szczeciński n = 185	Łącznie dzieci Stargard Szczeciński
	1 – jedno dziecko	17%	13%	15%	16%	9%	13%
	2 – dwoje dzieci	65%	67%	66%	83%	88%	85%
	3 – troje i więcej	19%	20%	19%	1%	3%	2%
Badania 2005 rok	Badana cecha – warunki materialne	Chłopcy Szczecin n = 461	Dziewczeta Szczecin n = 426	Łącznie dzieci Szczecin	Chłopcy Stargard Szczeciński n = 190	Dziewczeta Stargard Szczeciński n = 174	Łącznie dzieci Stargard Szczeciński
	1 – jedno dziecko	7%	9%	8%	19%	13%	16%
	2 – dwoje dzieci	60%	59%	60%	57%	68%	62%
	3 – troje i więcej	33%	32%	32%	24%	19%	22%

Jak wynika z badań przeprowadzonych w 2005 r., 32% badanych rodzin szczecińskich określało swoje warunki jako bardzo dobre, 60% uważało swoją sytuację materialną – bytową za dobrą, a 9% za złą. Podobnie w badaniach stargardzkich 22% stanowiły rodziny z warunkami bardzo dobrymi, 62% oceniło swoją sytuację jako dobrą, a 16% jako złą. Należy zwrócić uwagę na zmniejszenie się różnic w badanych zespołach, które oceniały swoje warunki materialno-bytowe jako dobre w porównaniu z badaniami w 1996 r. Niepokojący jest natomiast fakt wzrostu liczby rodzin żyjących w złych warunkach w środowisku stargardzkim.

4. Podsumowanie

Z badań przeprowadzonych w 1996 i 2005 r. wynika, że wśród rodzin chłopców i dziewcząt ze Szczecina i Stargardu Szczecińskiego dominuje model rodziny z jednym dzieckiem, oceniającej swoje warunki materialno-bytowe jako dobre.

5. Wnioski

1. W środowisku rodzinnym dzieci ze Szczecina badanych w 1996 r. dominuje model rodziny z jednym dzieckiem, natomiast w środowisku stargardzkim przeważa model rodziny jedno- i dwudziejnej.
2. W badaniach prowadzonych w 2005 r. przeważa model rodziny jednodziejnej w obu badanych środowiskach.
3. Badane środowiska rodzinne oceniają swoją sytuację materialną jako dobrą.
4. Stargard Szczeciński upodabnia się swymi wyznacznikami do modelu, stylu życia i poziomu zamożności Szczecina.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Bielicki T., Welon Z., Żukowski W.: *Problem nierównowartości biologicznej warstw społecznych*. Materiały i Prace Antropologiczne 1988, nr 109, s. 123–140.
- [2] Charzewski J.: *Społeczne uwarunkowania rozwoju fizycznego dzieci warszawskich*. AWF, Warszawa 1981.
- [3] Drohomirecka A., Kotarska K.: *Biospołeczne uwarunkowania rozwoju fizycznego dzieci ze żłobków i z przedszkoli w Szczecinie i Stargardzie Szczecińskim*. Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2004.

- [4] Drozdowski Z.: *Antropologia dla nauczycieli wychowania fizycznego*. AWF, Poznań 1988.
- [5] Drozdowski Z.: *Antropometria w wychowaniu fizycznym*. AWF, Poznań 1992.
- [6] Przewęda R.: *Rozwój somatyczny i motoryczny*. WSiP, Warszawa 1981.
- [7] Przewęda R.: *Uwarunkowania poziomu sprawności fizycznej polskiej młodzieży szkolnej*. AWF, Warszawa 1985.
- [8] Szepelany M., Pośpiech J.: *Rozwój somatyczny i motoryczny dzieci i młodzieży raciborskiej na tle norm regionalnych. W: Teoretyczne i praktyczne aspekty aktywności ruchowej człowieka*. AWF, Katowice 1996.

DESCRIPTION OF FAMILY ENVIRONMENT OF CHILDREN OF NURSERY SCHOOL AGE STUDIED IN 1996 AND 2005

Summary

Studies were carried out in 1996 and covered 865 children (448 boys and 417 girls) in the age of 4 to 7 years from eleven nursery schools in Szczecin and 353 children (168 boys and 185 girls) in the age of 4 to 6 years from five nursery schools in Stargard Szczeciński. The studies were repeated in 2005. That time there were studied 887 children (461 boys and 426 girls) and 364 children (190 boys and 174 girls) in the age of 4 to 6 years from the same education institutions. Moreover a questionnaire – survey form was used to these studies. The information referred to the child's environment was collected on the basis of this questionnaire – survey form. It results from the general description of studied boys and girls studied in 1996 that the most common model that dominates among the boys' and girls' families from both Szczecin and Stargard is the model of the family with one child with good welfare-living standards.

Translation: Paweł Cięszczyk